

УДК 811.581'23'367.5:070

КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУГЕСТИВНОЇ ФУНКЦІЇ СИНТАКСИСУ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ КИТАЙСЬКИХ ЗМІ

Богдан Нечипоренко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
кафедра китайської, корейської та японської філології,
бульв. Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна, 01001,
тел.: (044) 239 18 52, (096) 408 81 23, e-mail: feelthegrace@gmail.com*

Стаття присвячена когнітивному аналізу процесу впливу синтаксичної будови речення на сприйняття інформації реципієнтом. Розглянуто як синтаксичні трансформації китайської мови впливають на зміну акцентів і переконцептуалізацію повідомлення. Дослідження проводиться у межах політичного дискурсу китайських ЗМІ.

Ключові слова: китайський синтаксис, конструктивна граматики, емпфаза, масмедіа.

Структурування повідомлення в межах речення значною мірою спрямовує когнітивні процеси сприйняття реципієнтом об'єктивної дійсності. Шляхом синтаксично-структурного аналізу можна виявити базові парадигми, які впливають на переконцептуалізацію інформації [2]. Цим зумовлено необхідність дослідження синтаксичних трансформацій у когнітивній лінгвістиці.

Недостатнє розуміння синтаксичних структур може спричинити суттєві неточності при перекладі, а відтак, ускладнити встановлення міжнародного порозуміння, адже синтаксична зміна акцентів і зміщення емпфази створюють простір для маніпуляцій поняттями. Для дослідження синтаксису в когнітивній лінгвістиці утворилась окрема галузь – конструктивна граматики. У цій сфері працювали такі науковці як Рональд Лангакер, Вільям Крофт, Д. Алан Круз, Ендрю Карні та ін. Проте недостатньо дослідженою залишається когнітивна функція синтаксису в масмедіа загалом і китайських ЗМІ зокрема.

У цій статті проаналізовано синтаксичну будову речень китайського публіцистичного стилю. Детально розглянуто особливості актуального членування висловлювань та їхній вплив на формування комунікативної ситуації; розбираються принципи використання мовних варіантів та комунікативна прагматика.

Оскільки китайська мова є ізолюючою (морфологічна форма слова граматично незмінна), граматичні узгодження і вираження відношень між членами речення реалізуються за допомогою порядку слів. Тому для граматичного аналізу речень

необхідно враховувати семантику синтаксичних елементів – зокрема, рамкові та предикативні конструкції.

Найперше варто розглянути групу дієслова та елементарні предикативні конструкції (ряд присудка певного семантичного типу і його сильнокеровані елементи / актанти) [1], які займають ключове місце в публіцистичному дискурсі китайської мови. В китайських ЗМІ використовуються такі предикативні конструкції (табл.1) [1, с. 6–8]:

Таблиця 1

Предикативні конструкції китайської мови

Тип конструкції	Приклад	Переклад
Конструкція з дієсловом відношення	中华人民共和国一切权利属于人民	<i>Всі права в Китайській народній республіці належать народові.</i>
Конструкція з дієсловом процесу/стану	国有资产正在不断减少	Державна власність зараз постійно зменшується
Конструкція з дієсловом спрямованого руху	50年代他先后去日本4次	В 50-ті роки він в той чи інший час 4 рази бував у Японії.
Конструкція з каузативним дієсловом	现在人民委托我们 管理国家	Зараз народ доручив нам керувати державою.
Конструкція з транзитивним дієсловом	他们采取一系列措施	Вони вжили ряд заходів

Варто зупинитися на конструкції з транзитивним дієсловом, оскільки у ній яскраво виявляється роль синтаксичної будови речення у формуванні конотативного значення. Окрім того, це єдина предикативна конструкція, в межах якої можливі такі трансформації, як пасив та інверсія додатка.

У складі означенневої конструкції транзитивне дієслово зміщує емфазу речення і підсилює експресивну силу і значущість якісної ідентифікації додатка. У китайських засобах масової інформації часто використовується таке кліше:

我们建设有中国特色社会主义的经济。 – *Ми будуємо економіку з китайською соціалістичною специфікою* [1, с. 6].

Конструкція з транзитивним дієсловом 有中国特色社会主义的 – *така, що має китайську соціалістичну специфіку* імпліцитно оформлює означення в майбутньому часі. Завдяки цьому когнітивна парадигма означуваного слова 经济 – *економіка* сприймається не як незмінна данність, а як мета діяльності, яку здійснює китайський народ: *Ми будуємо [не просто соціалістичну економіку, а саме] соціалістичну економіку [яка матиме] китайську специфіку.*

Для конструктивної граматики важливим елементом є пасивна форма речень із транзитивним дієсловом. У реченнях такого типу докорінно змінюється співвідношення складових компонентів: іменник, який вказує на об'єкт дії, перетворюється на підмет, а суб'єкт дії стає додатком і оформлюється через допоміжні частки 被 і 由:

领导机关的活动棉铃的困难 · 也只有为群众所了解 · 才能被群众所理解。 – *Дії*

керівництва і всі проблеми, з якими воно стикається, можуть бути зрозумілі для народу лише в тому випадку, якщо їх буде роз'яснено [народним] масам [7].

У зазначеному прикладі смисловий акцент (завдяки введенню частки 被) зміщується з об'єкта (领导机关的活动 – дії керівництва) на суб'єкт (群众 – народні маси). Таким способом, словосполучення народні маси виносяться в сильну позицію речення (зокрема і стосовно словосполучення дії керівництва), завдяки чому формується імпліцитне повідомлення про пріоритетність інтересів народних мас для уряду.

У межах конструкцій з транзитивним дієсловом треба виділити інверсію додатка. Формально існують два принципи інверсії додатка (табл. 2) [1]:

Таблиця 2

Інверсії додатка в китайській мові

Тип конструкції	Приклад	Переклад
Синтаксичний (додаток переноситься у препозицію до підмета)	决议他们都批准了。	<i>Резолюцію вони вже затвердили.</i>
Граматичний (за допомогою граматичної частки 把 додаток переноситься у препозицію до присудка)	他们把决议批准了。	<i>Вони затвердили резолюцію [а не щось інше].</i>

Синтаксична інверсія в політичному дискурсі часто вживається в реченнях, що займають сильні позиції тексту: заголовки, вступні речення, епіграфи тощо. При цьому інверсована частина набуває дуже сильної емпізи і сприймається як ключовий аспект всього повідомлення. Характерним прикладом є стаття “中国污染谁来承担？” – “*Китай: хто відповідь за забруднення навколишнього середовища?*” [8]. У зазначеному заголовку прямий порядок слів (谁来承担中国污染？ – *Хто відповідь за забруднення навколишнього середовища в Китаї?*) змінено на інверсований. Шляхом винесення лексеми 中国 – *Китай* на першу позицію в реченні концепт Батьківщини набуває пріоритетного значення, що має на меті апеляцію до патріотичних почуттів і підсилення аксіологічного забарвлення всього повідомлення.

Далі в тексті статті вжито граматичну інверсію: автор посилається на слова науковця-еколога, який серед іншого вбачає екологічну загрозу в глобалізації:

刘建国所说的原因之一就是·中国向别国出口产品·中国利用了自己的自然资源·却把污染留在了本国·所以说·进口中国产品的国家对于中国的环境问题负有责任。Одна із причин, які називає Лі Цзеньгуо, полягає у експорті товарів за кордон. Китай виснажує свої природні ресурси, а все, що залишає собі – це **екологічні проблеми**. Тому країни, які імпортують китайську продукцію, також мають бути відповідальні за екологічну ситуацію в КНР [8].

Ключовим моментом цього уривку є додаток 污染 – **екологічні проблеми**: за допомогою граматичної частки 把 на нього переноситься смисловий акцент. Унаслідок цього 利用了自己的自然资源 – *виснаження природних ресурсів* (більш значуща проблема) відходить на задній план, а зумовлені об'єктивними процесами міжнародної економіки екологічні проблеми відтягують на себе увагу читача.

Іншим характерним прикладом вживання граматичної інверсії є стаття “心灵之花盛开 西藏公民道德建设综述” – “*На серці розквітають квіти: про етику і добросесність тибетського народу*”.

党中央颁布 “公民道德建设实施纲要” 5年来，我区把道德建设与西藏实际紧密联系，把贯彻落实 “纲要” 与学习实践社会主义荣辱观有机结合，采取有效措施，扎实推进公民道德建设，为建设和谐西藏、平安西藏。Минуло 5 років з моменту виходу декларації КПК “Основні положення про впровадження принципів моралі в життя людей”. Найважливіше – щоб **встановлення моральних устоїв** відповідало тибетській реальності і щоб **реалізація “основних положень”** поєднувалась із практичним вивченням злетів і падінь соціалізму. Задля цього ми вжили низку ефективних заходів, досягли значних успіхів у встановленні громадянської моралі. Це необхідно для створення гармонійного мирного Тибету [9].

У поданому уривку додатки 道德建设 – встановлення моральних устоїв та 贯彻落实 “纲要” – реалізація “основних положень”, які при прямому порядку слів ставляться після присудка, за допомогою частки 把 інверсовані в препозиційну до присудка позицію. Відтак, основний акцент речення сконцентровано саме на додатку. Такі синтаксичні трансформації з метою наголошення в перекладі передають завдяки синтаксичним трансформаціям або підсилювальним словам: саме, особливо тощо.

Як видно із вищенаведеного, переконцептуалізація повідомлення відбувається шляхом інверсії прямого порядку слів; таким способом зміщуються акценти в реченні: бажана інформація опиняється у фокусі, а небажана відсувається на задній план. В окремих випадках інверсія додатка надає повідомленню емоційно-оцінного забарвлення, що впливає на інтерпретацію повідомлення як особливо важливого і вартого уваги. Усе це безпосередньо формує сприйняття інформації реципієнтом. Отже, роль предикативних конструкцій у публіцистичному дискурсі полягає в утворенні нових причинно-наслідкових зв'язків, а повідомлення набуває додаткових конотацій.

Наостанок варто розглянути інший принцип модифікації смислу речень за допомогою синтаксичних засобів: рамкові конструкції зазвичай не вимагають зміни порядку слів, але зміщують основний акцент з предикативного центру на другорядний член речення, який вони відокремлюють. Відтак, синтаксична будова речення визначає, на що реципієнт зверне увагу, а що залишиться поза нею. Серед найбільш уживаних рамкових конструкцій виділяють такі (табл. 3) [1, с. 112–128]:

Таблиця 3

Рамкові конструкції

Тип конструкції	Приклад	Переклад
конструкції часу	在...时候 / 当...时候	в час, коли
	在...时	під час
	在..其间	в період
	在...时期	в період, коли
	在...时刻	в мить, коли

Закінчення табл.

конструкції послідовності	先...后	<i>спочатку... потім</i>
	在...前/在...之前	<i>перед тим, як</i>
	在...后/ 在...之后	<i>після того, як</i>
конструкції сфери	在...上	<i>в сфері</i>
	在...方面	<i>в аспекті</i>
конструкції умови	在...下	<i>за умов</i>
конструкції емфазу	是... 的	<i>не перекладається</i>

Явище рамкової конструкції емфазу можна дослідити на прикладі статті 论宗教文化与旅游业的关糸 – Зв'язок релігійної культури і туристичної сфери:

现代旅游是一种大规模的各种文化的交流·它所产生的社会影响·对宗教文化所起的作用·随着旅游业的发展·已越来越受到有关方面的关注·所以·宗教文化与旅游业的关系是密切的,是互相联系、互相影响的.开发宗教文化资源,对旅游业的发展具有重要的意义;而旅游业的发展·也有利于宗教文化的继承 – У сучасному світі туризм є величезною сферою міжкультурного спілкування; вплив туризму на соціальну сферу і на релігійну культуру дедалі збільшується. Тому зв'язок релігійної культури і сфери туризму **дуже щільний, дійсно двосторонній і безумовно взаємний: розкриття джерел релігійної спадщини є важливим для розвитку туристичної сфери, а розвиток туризму сприяє визнанню релігій** [10].

У поданому уривку емпатична рамкова конструкція 是... 的 композиційно вибудовує повідомлення навколо концепта єдності, переданого трьома спорідненими семами: 密切 – щільний, 互相联系 – двосторонній, 互相影响 – взаємний. Це привертає увагу читача до уривку, інтенсифікує важливість явища і його позитивне значення.

Оскільки ця конструкція є сполучною ланкою між першою і другою частиною абзацу, фактично, вона перекидає причинно-наслідкові зв'язки, стверджуючи про симетричність впливу туризму і релігії: у першій частині абзацу подано загальновідомі беззаперечні факти, із яких необгрунтовано виводяться недоведені сумнівні висновки в другій частині.

Щоб зрозуміти реальну мету наведеного уривку, необхідно прояснити ситуацію, яка склалася навколо туристичної сфери в КНР. У Китаї гостро стоїть проблема руйнування автентичних архітектурних пам'яток унаслідок надмірної експлуатації їх у туристичній галузі. Оскільки саме цей вид діяльності найбільш прибутковий для багатьох містечок, території храмів та історичних пам'яток (особливо тих, які не охороняються ЮНЕСКО) перетворюються на рекреаційні зони і забудовуються спорудами розважального призначення. Відтак, розвиток інфраструктури туризму на території історичних пам'яток і довкола релігійних споруд є негативним явищем з погляду збереження початкового вигляду цих об'єктів.

Отже, мета поданого вище уривку полягає в переключенні уваги реципієнта з проблеми збереження історичних пам'яток на абстрактні переваги економічної співпраці в двох сферах.

Оскільки рамкова конструкція може акцентувати будь-який член речення, вона зміщує логічний центр речення з предикативного ядра на той елемент, який нею виділено. При перекладі це передається за допомогою порядку слів або підсилювальних слів.

Отже, можна зробити низку висновків. У китайському публіцистичному дискурсі синтаксичні трансформації суттєво змінюють парадигму речення, переконцептуалізують повідомлення та зміщують емфазу. Таким способом відбувається імпліцитний вплив на реципієнта інформації, адже завдяки перерозподілу акцентів і винесення відповідних елементів у сильну позицію, адресант має змогу позиціонувати якусь інформацію як пріоритетну, а іншу нівелювати як незначущу. Зазначені трансформації речень допомагають обходитися без затушовування і замовчування гострих проблем, а шляхом зміщення акцентів представляти їх в принципово іншому світлі, що допомагає переключити увагу реципієнта або змінити його уявлення про ситуацію.

Серед найбільш дієвих лексико-синтаксичних засобів переконцептуалізації повідомлення виділяються конструкції із транзитивним дієсловом у складі означення, пасивні конструкції, інверсії додатка та рамкові конструкції. Зміна прямого порядку слів не лише сприяє виділенню емфазі, але також забезпечує передачу додаткової імпліцитної інформації, аксіологічного забарвлення; відповідно, для точної передачі змісту повідомлення недостатньо підбору відповідного синтаксичного еквіваленту, певні конатативні нашарування можна перекласти винятково лексичними засобами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Никитина Т. Н.* Грамматика китайского публицистического текста / Т. Н. Никитина. – СПб. : Каро, 2007.
2. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008.
3. *Langacker R.* Cognitive Grammar (a basic introduction) / R. Langacker. – New York : Oxford University press, 2008.
4. Languages and culture in contrast and comparison. – Amsterdam / Philadelphia : Johns Benjamins Publishing House, 2008.
5. The New Psychology of language Cognitive and Functional Approach to Language Structure. – New Jersey, London : Mahwah, 1998.
6. 使用现代汉语语法/刘月华等著。 – 曾订本。 – 北京 : 商务印书馆, 2001。
7. 中国改革论坛网: http://www.chinareform.org.cn/gov/system/Forward/201006/t20100610_26172.htm (18.10.2010).
8. 文章选刊: http://www.usc.cuhk.edu.hk/wk_wzdetails.asp?id=4393 (15.10.2010).
9. 新华网西藏频道: http://www.xz.xinhuanet.com/xizangyaowen/2006-09/20/content_8083891.htm (15.10.2010).
10. 涓洲在线 : <http://www.mozoo.net/tags.php?/%BB%EE%B6%AF/> (15.10.2010).

*Стаття: надійшла до редакції 15.10.2010
прийнята до друку 15.11.2010*

RESEARCH OF SUGGESTIVE FUNCTION OF SYNTAX IN CHINESE POLITICAL DISCOURSE OF MASSMEDIA: THE COGNITIVE ASPECT

Bogdan Nechyporenko

*Kyiv National University of Taras Shevchenko,
Department of Chinese, Korean and Japanese studies,
14, Taras Shevchenko Av., Kyiv, Ukraine, 01001,
tel.: (044) 239 18 52, (096) 408 81 23, e-mail: feelthegrace@gmail.com*

The article is devoted to the problem of the suggestive influence of the sentence structure upon the recipient of information. It deals with the cognitive aspect of the process, and in particular, touches upon the syntactic transformations, that change the whole conception of the sentence, or, at least, effects the emphasis of the message. The research is based on the political articles of Chinese masmedia.

Key words: Chinese syntax, construction grammar, emphasis, masmedia.

КОГНИТИВНЫЙ АСПЕКТ ИССЛЕДОВАНИЯ СУГГЕСТИВНОЙ ФУНКЦИИ СИНТАКСИСА В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ КИТАЙСКИХ СМИ

Богдан Нечыпоренко

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
кафедра китайской, корейской и японской филологии,
ул. Тараса Шевченко, 14, Киев, Украина, 01001,
тел.: (044) 239 18 52, (096) 408 81 23, e-mail: feelthegrace@gmail.com*

Статья посвящена когнитивному анализу процесса влияния синтаксического строения предложения на восприятие информации реципиентом. Рассмотрено как синтаксические трансформации китайского языка влияют на изменение акцентов переконцептуализацию сообщения. Исследование проводится в рамках политического дискурса китайских СМИ.

Ключевые слова: китайский синтаксис, конструктивная грамматика, эмфаза, масс-медиа.